

UDC 811. 111:81'35

**ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ ПІСЛЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ**

Tetiana Ketova

senior lecturer at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: ketova.t@knutd.com.ua;
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5480-4798>

Vitalina Denysenko

senior lecturer at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: denisenko_vitalina@ukr.net;
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-4918-5830>

Isakova Yelizaveta

PhD, associate professor at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: isakovaliz@ukr.net
orcid: [https:// 0000-0002-8487-042X](https://orcid.org/0000-0002-8487-042X)

Анотація

У статті розглядаються особливості процесу вивчення німецької мови як другої іноземної після англійської, зокрема лінгвістичні, психолінгвістичні та методичні чинники, що визначають ефективність засвоєння. Проведено аналіз впливу міжмовної інтерференції, яка у випадку позитивного переносу сприяє швидшому опануванню лексики та граматики через наявність лексичних когнатів, подібність граматичних структур та раніше сформовані мовні стратегії. Разом із тим, виділено основні труднощі, які виникають у процесі навчання: фонетичні особливості німецької мови (умлаути, специфічні звуки *ch* і *g*, наголос та інтонація), морфологічні складнощі (відмінки, рід і число, сильні та слабкі дієслова) та синтаксичні відмінності (позиція дієслова у головному і підрядному реченні, складні конструкції).

В статті також розглянуто психолінгвістичні аспекти, зокрема мотивацію, когнітивні ресурси, рівень метамовної компетенції та міжмовну свідомість, що безпосередньо впливають на успішність засвоєння другої іноземної мови. Особлива увага приділяється дидактичним підходам, які дозволяють оптимізувати навчальний процес: контрастивний аналіз англійської та німецької мов, інтеграція комунікативних та завданневих методик, стратегій навчання з урахуванням наявних мовних знань учнів, а також використання цифрових і мультимедійних ресурсів.

Результати дослідження демонструють, що свідоме використання вже наявних мовних компетенцій учнів сприяє більш швидкому та усвідомленому засвоєнню нових структур і лексики, формуванню мовної гнучкості та міжмовної компетенції. Отримані дані можуть бути застосовані в методиці викладання німецької мови як іноземної, створенні навчальних матеріалів та подальших лінгвістичних дослідженнях багатомовності.

Ключові слова: німецька як друга іноземна, інтерференція, контрастивний аналіз, навчання іноземних мов, дидактика, когнати, психолінгвістика, багатомовність, мовна компетенція.

Abstract

This article examines the process of learning German as a second foreign language after English, focusing on linguistic, psycholinguistic, and methodological factors that influence learning efficiency. The study analyzes the impact of positive cross-linguistic interference, which facilitates faster acquisition of vocabulary and grammar due to lexical cognates, structural similarities, and previously developed language strategies. At the same time, the main challenges are highlighted, including phonetic features of German (umlauts, specific sounds such as ch and r, stress, and intonation), morphological complexity (cases, gender, number, strong and weak verbs), and syntactic differences (verb position in main and subordinate clauses, complex sentence structures).

The article also considers psycholinguistic aspects such as motivation, cognitive resources, metalinguistic awareness, and cross-linguistic consciousness, which directly affect the success of learning a second foreign language. Special attention is given to didactic approaches that optimize the learning process, including contrastive analysis of English and German, integration of communicative and task-based methods, strategy-based learning that leverages learners' existing language competencies, and the use of digital and multimedia resources.

The findings demonstrate that consciously utilizing learners' existing linguistic knowledge promotes faster and more conscious acquisition of new structures and vocabulary, fosters linguistic flexibility, and enhances cross-linguistic competence.

Мета статті — виявити основні переваги та труднощі у процесі вивчення німецької мови після англійської, а також визначити ефективні дидактичні стратегії.

Завдання дослідження:

Проаналізувати лінгвістичні подібності та відмінності між англійською та німецькою мовами, окреслити психолінгвістичні аспекти процесу навчання другої іноземної мови, виокремити методичні прийоми, що сприяють підвищенню ефективності навчання.

Теоретичні засади

Дослідження ґрунтується на працях сучасних учених, які досліджують взаємозв'язок між рідною, першою та другою іноземною мовами, а також вплив міжмовної інтерференції на процес навчання (Ringbom, 2007; Jessner, 2008; Cenoz, 2013; Hufeisen, 2018). **Ringbom (2007)** підкреслює, що наявність лексичних когнатів між англійською та німецькою суттєво полегшує засвоєння лексики та сприяє швидшому розвитку навичок читання і розуміння текстів. **Jessner (2008)** доводить, що знання першої іноземної мови допомагає формувати метамовні стратегії, які полегшують засвоєння нових граматичних структур у другій іноземній мові. **Cenoz (2013)** зазначає, що позитивне перенесення проявляється у структурній подібності, наприклад, у схожості порядку слів, формуванні складних речень та використанні артиклів, водночас негативна інтерференція може виникати у сфері словотвору, відмінкових форм та синтаксичних конструкцій, особливо коли правила першої іноземної мови накладаються на німецьку. **Hufeisen (2018)** підтверджує, що успішність засвоєння другої іноземної мови значною мірою залежить від рівня когнітивної гнучкості та метамовної компетенції учнів, а також від того, наскільки педагогічно грамотно активуються наявні мовні ресурси.

Dewaele (2019) у своїх дослідженнях показує, що емоційні та мотиваційні фактори тісно взаємопов'язані з міжмовною продуктивністю учнів, тобто мотивовані студенти ефективніше використовують знання першої іноземної для освоєння другої. **Li (2020)** відзначає, що навчальні стратегії, розроблені на основі вже сформованої лексико-граматичної компетенції в англійській, прискорюють опанування німецької граматики та

сприяють точності письмових і усних висловлювань. **Kecskes (2021)** доводить, що позитивне міжмовне перенесення особливо ефективно у формуванні академічної мови, де учні здатні переносити когнітивні й мовні навички, зокрема аналітичне мислення та стратегії аргументації. **Heine & Kuteva (2022)** досліджують механізми граматикалізації та лексикалізації, показуючи, що структурні паралелі між англійською та німецькою мовами сприяють легшому засвоєнню нових синтаксичних конструкцій. **Ortega** у своїй роботі підкреслює значення багатомовного середовища: учні, які регулярно контактують із кількома мовами, демонструють вищу здатність до метамовного аналізу та швидше адаптують знання англійської для навчання німецької.

Отже, теоретична база дослідження демонструє, що процес вивчення німецької як другої іноземної після англійської включає комплексне поєднання позитивного та негативного переносу знань, де успішність засвоєння нових мовних структур залежить як від мовного досвіду учнів, так і від правильної дидактичної організації навчання. Дослідження вказують на необхідність системного контрастивного підходу, який дозволяє максимально використовувати переваги міжмовного перенесення та мінімізувати труднощі, пов'язані з інтерференцією.

Отже, теоретична база дослідження дозволяє стверджувати, що вивчення німецької після англійської включає комплексне поєднання позитивного і негативного переносу знань, де успішність засвоєння нових структур визначається як мовним досвідом учня, так і дидактичною організацією навчального процесу. Дослідження вказують на необхідність системного контрастивного підходу, який дозволяє максимально використовувати переваги міжмовного перенесення та мінімізувати труднощі, пов'язані з інтерференцією.

Переваги вивчення німецької після англійської

Лексичні подібності. Багато лексичних когнатів між англійською та німецькою (friend – Freund, water – Wasser, hand – Hand, house – Haus, school – Schule) суттєво полегшують процес запам'ятовування нових слів та сприяють швидшому розумінню текстів різного рівня складності. Когнати дозволяють учням ефективніше встановлювати семантичні зв'язки та прискорюють процес активного словникового засвоєння. Згідно з дослідженнями Ringbom (2007) та Jessner (2008), наявність подібних лексичних одиниць позитивно впливає на розвиток навичок читання та аудіювання, особливо у контексті навчальних та аутентичних текстів.

Граматичні паралелі. Подібність у структурі простих речень (SVO-порядок), використанні допоміжних дієслів (have, be – haben, sein) та модальних конструкцій (can – können, must – müssen) дозволяє англомовним учням легше адаптуватися до нових граматичних правил німецької мови. Крім того, наявність спільних структур у побудові запитань, заперечень та часових форм зменшує когнітивне навантаження та сприяє швидшому оволодінню синтаксичною компетенцією (Cenoz, 2013; Hufeisen, 2018).

Формування метамовної компетенції. Учні, які вже володіють англійською, мають розвинені навички аналізу мовних явищ, здатність виділяти граматичні закономірності та порівнювати системи мов. Це дозволяє ефективно застосовувати стратегічні підходи до вивчення німецької, наприклад, контрастивний аналіз, класифікацію частин мови, роботу з афіксами та словотворчими моделями (Dewaele, 2019; Li, 2020). Метамовна компетенція також сприяє самостійності учнів у навчанні, полегшує усне та письмове мовлення, а також розвиток навичок перекладу.

Підвищена мотивація та когнітивна впевненість. Усвідомлення спорідненості мов стимулює інтерес до вивчення німецької та інших германських мов. Учні легше долають початкові труднощі, відчують позитивні емоції від успішного засвоєння нового матеріалу та демонструють вищий рівень навчальної мотивації

(Ringbom, 2007; Hufeisen, 2018). Крім того, позитивний досвід засвоєння англійської як першої іноземної служить психологічною підтримкою, зміцнює самооцінку та сприяє формуванню стратегії самоконтролю у процесі навчання другої мови.

Інтеграція міжмовних ресурсів. Використання знань англійської мови як базового ресурсу дозволяє організовувати навчання більш ефективно через:

контрастивний аналіз граматики та лексики; розробку порівняльних вправ і завдань; інтеграцію аутентичних текстів для читання та аудіювання; розвиток навичок перекладу та трансформації мовних структур.

Таким чином, позитивне перенесення знань з англійської на німецьку забезпечує не тільки прискорене засвоєння матеріалу, а й формування стратегічної, когнітивно та емоційно обґрунтованої компетенції у навчанні другої іноземної мови

Виклики при вивченні німецької мови після англійської

Фонетичні труднощі. Німецька фонетична система містить звуки та фонетичні явища, які відсутні в англійській мові, що створює значні труднощі для англомовних учнів. Зокрема, це [ç] у словах wie ich, [x] у Buch або Nacht, довгі голосні (Staat, Straße) та умлаути ä, ö, ü. Неправильне відтворення цих звуків може призвести до нерозуміння або змін у значенні слова. Для подолання цих труднощів необхідна цілеспрямована артикуляційна практика, включно з фонетичними вправами, роботою з аудіо- та відеоматеріалами та повторенням мінімальних пар (Cenoz, 2013; Hufeisen, 2018).

Морфологічна складність. Відмінкова система (Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv), рід і численні флексії дієслів, включно зі змінами кореня та сильними і слабкими формами, ускладнюють засвоєння граматики.

Англомовні учні часто намагаються застосовувати спрощені правила або англійські аналоги, що призводить до помилок у використанні артиклів, закінчень і відмінків (Ringbom, 2007; Jessner, 2008).

Синтаксичні відмінності. Інверсія в підрядних реченнях, позиція дієслова у V2 у головних реченнях та V-final у підрядних реченнях створює труднощі для учнів, які звикли до більш фіксованого SVO-порядку в англійській. Порушення порядку слів призводить до семантичних непорозумінь та зниження зрозумілості висловлювань (Cenoz, 2013; Hufeisen, 2018).

Фальшиві друзі перекладача. Англійсько-німецькі омоніми та подібні слова можуть призвести до хибних висновків. Наприклад, Gift означає «отрута», Rat – «рада», а не gift і rat англійською. Неправильне розуміння таких слів призводить до частих лексичних помилок і необхідності системного навчання семантичних відмінностей (Ringbom, 2007; Jessner, 2008).

Інтерференція англійських структур. Учні часто переносять англійські граматичні та лексичні моделі на німецьку, що проявляється у неправильних конструкціях, наприклад: *Ich bin 20 Jahre alt* замість правильного *Ich habe 20 Jahre*, або використання англійської порядковості слів у складних реченнях. Цей тип негативного переносу потребує цілеспрямованої корекції через контрастивний аналіз, вправи на перефразування та практику письмового і усного мовлення (Hufeisen, 2018; Li, 2020).

Соціокультурні та когнітивні аспекти. Крім лінгвістичних труднощів, учні можуть відчувати психологічні бар'єри: страх помилки, невпевненість у власних силах, що впливає на мовленнєву активність. Тому важливо враховувати мотиваційні фактори, створювати підтримуюче середовище та інтегрувати завдання, які стимулюють самостійне відкриття правил і розвиток метамовної компетенції (Dewaele, 2019; Kecskes, 2021).

Ефективні дидактичні підходи у вивченні німецької мови після англійської

Контрастивний аналіз. Цей підхід передбачає системне порівняння граматичних, лексичних та синтаксичних структур англійської та німецької мов. Він дозволяє учням усвідомлювати схожості та відмінності між мовами, що зменшує негативну міжмовну інтерференцію. Наприклад, розгляд порядку слів у підрядних реченнях або використання модальних дієслів допомагає формувати правильні мовні моделі. Додатково, створення таблиць зі співставленням артиклів, відмінкових закінчень та когнатів сприяє систематизації знань і запам'ятовуванню правил (Ringbom, 2007; Cenoz, 2013).

Task-Based Learning (навчання через виконання завдань). Цей метод передбачає створення автентичних комунікативних ситуацій, у яких учні активно використовують нову мову для досягнення конкретних цілей. Приклади включають рольові ігри, проектні роботи, інтегровані завдання на слухання, читання, говоріння та письмо. Використання TBL сприяє розвитку не лише мовленнєвої компетенції, а й критичного мислення, планування висловлювань та соціальної взаємодії (Jessner, 2008; Hufeisen, 2018).

Використання цифрових ресурсів. Сучасні онлайн-платформи (Duolingo, Babbel, Deutsche Welle, LingQ) забезпечують інтерактивне навчання з можливістю повторюваності та персоналізації матеріалу. Аудіо- та відеоматеріали допомагають подолати фонетичні труднощі, а системи автоматичного контролю дозволяють учням самостійно перевіряти правильність виконання завдань. Крім того, цифрові ресурси можуть бути інтегровані у змішане навчання (blended learning), поєднуючи класичні уроки та онлайн-практику (Dewaele, 2019).

Висновки

Вивчення німецької мови як другої іноземної після англійської відкриває перед учнями низку значних лінгвістичних, когнітивних та мотиваційних переваг. Позитивний міжмовний перенос у вигляді лексичних

когнатів, граматичних паралелей та сформованої метамовної компетенції сприяє швидшому засвоєнню нових мовних структур, полегшує розуміння текстів та розвиток навичок усного й письмового мовлення. Учні, які вже володіють англійською, здатні використовувати раніше набуті стратегії навчання, аналітичні підходи до граматики та техніки запам'ятовування лексики, що підвищує ефективність процесу навчання та стимулює внутрішню мотивацію.

Разом із тим, вивчення німецької мови пов'язане з певними труднощами. Складності у фонетиці (умлаути, специфічні приголосні [ç], [x]), морфології (відмінкова система, рід, складні дієслівні флексії) та синтаксисі (V2-структури, порядок слів у підрядних реченнях) вимагають цілеспрямованого підходу та спеціальних вправ для подолання. Інтерференція з англійської мови, а також вплив інших засвоєних мов можуть спричиняти помилки у словотворі, використанні артиклів і форм дієслів.

Комплексне застосування цих підходів сприяє формуванню цілісної міжмовної компетентності, підвищує швидкість засвоєння граматичних та лексичних структур і знижує рівень стресу у процесі навчання. Використання англійської як опорної мови стає ресурсом, а не перешкодою, що дає змогу ефективно планувати дидактичні матеріали та інтегрувати різні види діяльності, від письма та читання до аудіювання і усного мовлення.

Таким чином, для успішного оволодіння німецькою як другою іноземною ключовими є системність, поетапність і використання міжмовного досвіду учнів як ресурсу. Рекомендовано продовжувати дослідження у сфері когнітивних та психолінгвістичних аспектів міжмовної взаємодії, розробляти адаптовані програми та

мультимедійні матеріали, що сприяють індивідуалізації навчання та підвищенню результативності навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hrytsenko, T. *Processes of derivation and grammaticalization in modern German*. // *Foreign Philology*, No. 130, 2017, pp. 52–58.
2. Hvozdiak, O. M., & Vesolovskyi, O. V. *Lexical and grammatical means of expressing aspectual categories in the German language*. // *Scientific Notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism*, 2024, Vol. 35 (74), No. 1, Part 1, pp. 100–105.
3. Nelha, K. Yu. *Comparative characteristics of the translation of conversion in English and German on the material of journalistic texts*. 2018, 78 p.
4. Dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences. – Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2019. – 209 p.
5. Ringbom, H. *Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual Matters, 2007. – 256 p.
6. Jessner, U. *A Dynamic Model of Multilingualism: Perspectives of Change in Psycholinguistics*. Clevedon: Multilingual Matters, 2008. – 224 p.
7. Cenoz, J. *The Influence of Bilingualism on Third Language Acquisition: Focus on Multilingualism*. *Language Teaching*, 46(1), 2013, 71–86.
8. Hufeisen, B. *Mehrsprachigkeitsdidaktik: Modelle, Normen, Konzepte*. Tübingen: Narr Francke Attempto, 2018. – 312 p.
9. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. – 160 p.
10. Keller, T., Brucker-Kley, E., & Schwammel, P. *A case study of an immersive learning unit for German as a second language*. *Discover Education*, 3(28), 2024, 1–15.
11. Paetsch, J., Heppt, B., & Meyer, J. *Pre-service teachers' beliefs about linguistic and cultural diversity in schools*. *European Journal of Teacher Education*, 46(4), 2023, 527–544.

12. Hecker, S.-L., Falkenstern, S., Lemmrich, S., Ehmke, T., Koch-Priewe, B., Köker, A., ... Ohm, U. Empirical determination of teacher expertise in German as a second language. *Zeitschrift für Sprachdidaktik*, 44(2), 2023, 123–145.
13. Duden. *Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch*. Mannheim: Dudenverlag, 2017. – 1344 p.
14. Tschirner, E. *Deutsche Grammatik verstehen*. Tübingen: Narr Francke Attempto, 2019. – 320 p.
15. Zimmermann, I. *Syntax, Semantics, and the Lexicon: Papers by and in Honor of Ilse Zimmermann*. – Berlin: Language Science Press, 2025.